

ZÁVĚREČNÝ PROJEKT

Téma:

- **Využití psychomotoriky v rámci podpory vývoje žáků s vývojovou dysfázií**

Výzkumný problém:

- Vliv psychomotorických cvičení na rozvoj na bio-psycho-socio-spirituální roviny osobnosti žáků na 1. stupni ZŠ logopedické

Hlavní výzkumná otázka:

- Jakým způsobem prožívají psychomotorická cvičení žáci prvního stupně ZŠ s vývojovou dysfázií?

Vedlejší výzkumné otázky:

- Mají psychomotorická cvičení pozitivní dopad na rozvoj komunikačních dovedností žáků?
- Jaké roviny osobnosti žáků aplikace psychomotoriky dále pozitivně ovlivňuje?
- Můžeme u žáků, na kterých jsou psychomotorická cvičení aplikována, pozorovat kladnější vztah k pohybu?
- Má aplikace psychomotorických cvičení pozitivní vliv na školní prospěch?

Relevantnost výzkumu:

Vývojová dysfázie jako narušení komunikační schopnosti představuje velmi složitý a komplexní syndrom, který se projevuje jak v oblasti řečové tak v neřečových složkách osobnosti. Novodobé přístupy v terapii dysfázie dávají důraz více na celkový rozvoj osobnosti než na pouhé rozvíjení komunikačních dovedností. Jsou to právě psychomotorická cvičení, která umožňují rozvoj bio-psycho-socio-spirituální roviny osobnosti zároveň s rozvojem komunikačních dovedností. Psychomotorika jako výchova pohybem je zaměřena zejména na prožitek a radost z fyzické aktivity, která rozvíjí zároveň fyzickou, psychickou a sociální stránku každého jedince, a proto je třeba jí při terapii vývojové dysfázie umožnit uplatnění.

Cíl výzkumu:

Cílem výzkumu je zjistit jakým způsobem aplikování psychomotorických cvičení u žáků s vývojovou dysfázií ovlivňuje rozvoj jejich osobnosti a všech jejích složek. Dále bych prostřednictvím výzkumu chtěla zjistit, jakým způsobem žáci psychomotorické lekce

prožívají, jak se během nich chovají, jak mezi sebou spolupracují a jak se mění jejich vztah k sobě samým. Vedlejšími cíli je poté zjistit, jaký je dopad psychomotorických cvičení na rozvoj komunikační dovednosti žáků, na jejich školní prospěch a na jejich vztah k pohybu jako takovému. Okrajově by také výzkum měl zmapovat situaci využívání prvků psychomotoriky na ZŠ logopedické v Brně v současnosti.

Navrhovaná výzkumná strategie

Jako výzkumnou strategii jsem zvolila **kvalitativní výzkum**, kdy chci metodou případové studie zkoumat psychomotoriku a její vliv na žáky s diagnózou vývojová dysfázie. Kvalitativnímu výzkumu jsem dala přednost před kvantitativním, protože při výběru vzorku populace žáků s vývojovou dysfázií bych měla problémy splnit základní kritérium náhodného výběru. Výzkum můžu provádět pouze ve školském zařízení specializujícím se na žáky s vývojovou dysfázií v Brně a do dalších měst bych neměla dobrý přístup.

Kvalitativní výzkum jsem také zvolila z toho důvodu, abych mohla do hloubky popsat vliv psychomotoriky na rozvoj osobnosti žáků, jakým způsobem ji prožívají oni sami, zda-li a jakým způsobem je proměňuje a také jak tuto proměnu vidí učitelé a rodiče daných žáků.

Navrhované metody sběru dat:

Za hlavní metodou sběru dat jsem zvolila **případovou studii**, v jejímž rámci bych chtěla využít:

- *experiment* – pravidelné lekce psychomotoriky s vybranými žáky v průběhu šesti měsíců
- *pozorování*
- *rozhovory* před začátkem experimentu, v jeho průběhu a po jeho ukončení – s vybranými žáky, jejich učiteli a s jejich rodiči
- *analýzu produktů činnosti* – sledování pokroku v předem vymezených oblastech (např. grafomotorika nebo písemné vyjádření).

Mám takovou představu, že bych si po každé hodině psychomotoriky provedla na základě **pozorování** terénní poznámky, jak se žáci během cvičení chovali a také, jak vše prožívali, což bych se dozvěděla formou **nestandardizovaného rozhovoru** s nimi bezprostředně po aktivitách s tou kterou psychomotorickou pomůckou.

Na počátku výzkumu bych chtěla provést **rozhovory s učitelkami a rodiči** daných šesti žáků, které zopakují na konci experimentu po půl roce, abych zjistila, zda dle jejich mínění psychomotorika nějakým způsobem ovlivnila dané žáky. Před zahájením experimentu a po

jeho ukončení bych také chtěla provést **analýzu výsledků činnosti** daných žáků, a to jak výrobků z výtvarné výchovy, tak sešitů, žákovských knížek a dalších zdrojů.

V rámci přípravy na výše zmiňovaný experiment jsem absolvovala předmět psychomotorika pod vedením paní doc. Blahutkové a také kurz akreditovaný MŠMT, ze kterého jsem získala osvědčení.

Počet zkoumaných jednotek a způsob jejich kontaktování:

Mojí představou je **skupina šesti žáků** 1. stupně ZŠ logopedické stejného věku, se kterými bych šesti měsíců v rámci odpolední volnočasové aktivity prováděla psychomotorická cvičení (hravé pohybové aktivity).

Kvůli dostupnosti jsem vybrala ZŠ logopedickou v Brně, jejíž ředitelku bude kontaktovat vedoucí mé diplomové práce. Po odsouhlasení spolupráce vedením a výběru ročníku 2., 3. nebo 4. na základě doporučení, budu kontaktovat ve spolupráci s třídními učitelkami rodiny, které by byly ochotné ke spolupráci. Poté co zjistím, jaké rodiny by se mnou spolupracovaly, domluvím se s nimi na konkrétních podrobnostech, které následně sdělím i vedení školy.

Úryvek z připravovaného nástroje sběru dat – polostandardizovaný rozhovor

Otázky polostandardizovaného rozhovoru s učitelkou tělesné výchovy a plavání

- Slyšela jste o někdy pojem psychomotorika a v jaké souvislosti?
- Setkala jste se s ní v praxi? Kde to bylo?
- Absolvovala jste nějaký kurz aplikované psychomotoriky? Pokud ano, o jak dlouhý kurz se jednalo?
- Snažíte se využívat některá psychomotorická cvičení během vaší výuky? Jaká cvičení například s žáky využíváte?
- Pozorujete, že žáky hodiny baví více, než když jste psychomotorická cvičení do hodin dříve nezařazovala?
- Jakým způsobem se nyní pozitivní přístup žáků k pohybu během psychomotoriky projevuje?
- Jaké pomůcky a nářadí během hodin s žáky používáte?
- Je podle vás vidět, že děti práce s barevnými pomůckami baví?
- Všimáte si rozdílu ve spolupráci dětí, když se jedná o psychomotorickou aktivitu nezaměřenou na výkon a když se jedná o aktivitu, která je velmi soutěžní a při které se vypadává?

- Víte, zda se i ostatní učitelé zde na škole o psychomotoriku zajímají a snaží se uplatňovat její prvky v hodinách tělesné výchovy?
- Domníváte se, že psychomotorika je důležitá při komplexní terapii žáků s vývojovou dysfázií?
- Myslíte si, že by se psychomotorika měla rozšířit i do škol běžného typu a že by tam byla dobře využitelná?

Výhody a nevýhody výzkumu, možné etické a praktické problémy

V rámci případové studie budu provádět se šestičlennou skupinou půlroční experiment, na který se budu muset důkladně připravit. Jednou z nevýhod bude časově náročná příprava psychomotorických aktivit a jejich naprosté ovládnutí. Výhodou pak je velká ochota spolupracovat ze strany odbornic zabývajících se psychomotorikou, paní doc. Blahutkové a paní dr. Trávníkové, které mi již přislíbily pomoc při sestavování psychomotorických lekcí.

A co se týče dalších praktických problémů, může mě potkat jeden dost závažný na samém počátku výzkumu, a to že škola nebo rodiče nebudou chtít zahájit spolupráci.

Dále během výzkumu se asi bude stávat, že na psychomotoriku nepřijdou všichni žáci, ale na druhou stranu toto je výhodou oproti pomyslnému kvantitativnímu výzkumu, protože psychomotoriku budu rozebírat z různých pohledů a nebudu potřebovat 100% docházku jednotlivých žáků na cvičení.

Jistě se nevyhnu etickému problému, ve kterém nějaké žáky do výzkumu vyberu a jejich spolužáky nikoliv. Toto však bohužel nejde jinak opatřit, protože výběr výzkumného vzorku bude záviset na ochotě rodin spolupracovat.

Terénní poznámky z prvního realizovaného rozhovoru

Během týdenní praxe na ZŠ logopedické v Brně jsem měla možnost provést orientační pozorování prostředí a také jsem provedla rozhovor s jednou z učitelek tělesné výchovy a plavání, která se o problematiku psychomotoriky velmi zajímá a snaží se ji na základě svých zkušeností z kurzu psychomotoriky aplikovat i do vody.

S touto paní učitelkou jsem provedla polostandardizovaný rozhovor, který se týkal dosavadního využívání psychomotorických aktivit na dané škole a také konkrétních problémů, které by mohly během experimentu nastat. Paní učitelka byla velmi nakloněná případné spolupráci, a dokonce mi přislíbila možnost jednu z hodin psychomotoriky uskutečnit ve školním bazénu.

Z předem připravených otázek vyplynula řada dalších, na které mi paní učitelka ochotně odpovídala. Její zájem o psychomotoriku je velký, sama absolvovala již výše zmíněný kurz psychomotoriky akreditovaný MŠMT a psychomotorické aktivity nezaměřené na vyhrávání a na prohrávání, ale na prožitek z pohybu, se snaží aplikovat do vody. Kromě klasických pomůcek do bazénů používá i víčka od PET flašek (typická psychomotorická pomůcka) a hry se snaží dobře motivovat, aby byli všichni žáci zapojeni a aby se mezi nimi rozvíjela spolupráce a komunikační schopnosti.

Paní učitelka je do psychomotoriky velmi „zapálená“, protože vidí, že děti pohyb při dobré motivaci baví, ale občas do hodin zařazuje i soutěžní aktivity i za cenu, že někdo prohraje a rozbrečí se. Protože jak říká, některé děti se ve skupině v typu těchto her vysloveně vyžívají, a jim chce také dát prostor.

Vzhledem k tomu, že paní učitelka je jediná, kdo na škole plavání učí, nemůže hodnotit práci ostatních tělocvikářů ve výuce, myslí si ale, že se o psychomotoriku příliš nezajímají. Na prvním stupni ZŠ je vždy ale tělesná výchova zaměřená spíše na pohybové hry, rytmické aktivity spojené s pohybem, než na výkony a jejich známkování.

Paní učitelka nemá zkušenosti s prací s jinými věkovými skupinami, ale myslí si, že se psychomotorika dá využít u všech lidí, malých i velkých, na běžných základních školách i na školách specializovaných, že je jednoduše pro každého.

Náměty k modifikaci výzkumného návrhu na základě zkušenosti z terénu

Zkušenosti z terénu mi pomohly uvědomit si, že můj výzkumný návrh je prozatím na dobré cestě. Žáci s vývojovou dysfázií dle mého orientačního pozorování skutečně potřebují komplexní terapii, jejíž součástí může být i psychomotorika, která poskytuje možnosti rozvoje řady oblastí jejich osobnosti. Pozorování mi také dalo jistotu, že volba kvalitativního výzkumu a metody případové studie je správně zvolená.

Na základě rozhovoru s učitelkou tělesné výchovy a plavání jsem se rozhodla jednu psychomotorickou lekci aplikovat do bazénu a tímto obohatit půlroční psychomotorickou práci s šesti žáky.

Bibliografie

1. ADAMÍROVÁ, J. *Hravá a zábavná výchova pohybem: základy psychomotoriky*. 2. vyd. Praha : ČASPV, 2003, 68 s.
2. BLAHUTKOVÁ, M. *Psychomotorika*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2003, 92 s. ISBN 8021030674.
3. BLAHUTKOVÁ, M., ŘEHULKA, E., DVOŘÁKOVÁ, Š. *Pohyb a duševní zdraví*. Brno : Paido, 2005. 78 s. ISBN 8073151081.
4. BLAHUTKOVÁ, M.; KLENKOVÁ, J.; DAŇHELOVÁ, Š. *Psychomotorické hry pro děti s poruchami pozornosti a pro hyperaktivní děti*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2005. 56 s. ISBN 8021036273.
5. CALZA, A., CONTANT, M. *Psychomotricité*. 3e édition. Paris : Masson, 2007. 252 p. ISBN 9782294701351.
6. DVOŘÁK, J. *Logopedický slovník*. 2. vyd. Žďár nad Sázavou: Logopedické centrum, 2001. 223 s. ISBN 8090253628.
7. DVOŘÁK, J. *Vývojová fonologická porucha*. 1. vyd. Žďár nad Sázavou : Logopedické centrum, 2003. 146 s. ISBN 8090253644.
8. GUIOSE, M. *Relaxations thérapeutiques*. 2e édition. Paris : Heures de France, 2007. 107 p. ISBN 9782853852968.
9. HERMOVÁ, S. *Psychomotorické hry*. 1. vyd. Praha : Portál, 1994, 95 s. ISBN 8071780189.
10. KLENKOVÁ, J. *Kapitoly z logopedie I.* 1. vyd. Brno : Paido, 1997, 93 s. ISBN 8085931419.
11. KLENKOVÁ, J. *Logopedie*. 1. vyd. Praha : Grada, 2006. 224 s. ISBN 8024711109.
12. KUTÁLKOVÁ, D. *Logopedická prevence*. 2. vyd. Praha : Portál, 1999. 213 s. ISBN 8071783617.
13. KUTÁLKOVÁ, D. *Opožděný vývoj řeči, Dysfázie: metodika reedukace*. Praha : Septima, 2002. ISBN 8072161776.
14. MIKULAJOVÁ, M., RAFAJDUSOVÁ, I. *Vývinová dysfázia*. 1. vyd. Bratislava : Dialóg, 1993. 288s. ISBN 8090044506.
15. PŮSTOVÁ, Z. *Psychomotorický vývoj sluchově postižených dětí v předškolním věku*. 1. vyd. Praha : Septima, 1997. 32 s. ISBN 8072160222.
16. SZABOVÁ, M. *Cvičení pro rozvoj psychomotoriky*. 1. vyd. Praha : Portál, 1999. 147 s. ISBN 8071782769.

17. ŠKODOVÁ, E., JEDLIČKA, I. *Klinická logopedie*. 1. vyd. Praha : Portál, 2003. 615 s. ISBN 8071785466.

Elektronické zdroje

1. DLOUHÁ, O. Vývojová dysfázie - centrální porucha sluchu. *Lékařské listy* [online]. 2003, č. 16 [cit. 2011-05-20]. Dostupné na WWW : <<http://www.zdn.cz/clanek/priloha-lekarske-listy/vyvojova-dysfazie-centralni-porucha-sluchu-153331>>.
2. FERGUSON, M. A., HALL, R. L., RILEY, A., MOORE, D. R. Communication, Listening, Cognitive and Speech Perception Skills in Children With Auditory Processing Disorder (APD) or Specific Language Impairment (SLI). *Journal of Speech, Language and Hearing Research* [online]. February 2011, vol. 54. [cit. 2011-05-20]. Dostupné na WWW: <<http://search.proquest.com/docview/858020326?accountid=16531>>.
3. The European Forum of Psychomotricity [online]. [cit. 2011-05-20]. Dostupné na WWW: <<http://www.psychomot.org/index.htm>>.

Výborně zpracovaný projekt!